

فصل سوم: تفسیر قرآن

دانش تفسیر

واژه تفسیر به لحاظ لغت شناسی مصدر باب تفعیل از ماده «ف-س-ر» است. به معنای روشن نمودن، پرده برداشتن، و بیان کردن است. واژه تفسیر در قرآن فقط یک بار آن هم در همین معنای واژگانی به کار رفته است: «وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا» فرقان / ۳۳

دانش تفسیر با نزول نخستین آیات قرآن بر پیابر ص آغاز گردید. نخستین تفسیر مدون را مجاهد بن جبر یکی از موثق ترین شاگردان ابن عباس نگاشت.

شیوه های نگارش تفسیر قرآن

تفسیر موضوعی

تفسیر موضوعی (آیت الله
جوادی آملی)، منشور
جاوید (آیت الله جعفر سبحانی)،
پیام قرآن (آیت الله مکارم
شیرازی)

تفسیر ترتیبی

تفسیر مجمع البیان (ابوعلی فضل
بن حسن طبرسی)، تفسیر
المیزان (علامه طباطبائی)، تفسیر
نمونه (آیت الله مکارم شیرازی)

اصلی ترین روش های تفسیری

۱- روش تفسیر نقلی)

(روایی، اثری)

تفسیر قمی (علی بن ابراهیم

قمی) تفسیر نور

الثقلین (حویزی شیرازی)،

تفسیر البرهان (زرکشی)،

تفسیر طبری، تفسیر التنویر فی

تفسیر قرآن (سیوطی)

۲- روش تفسیر

اجتهادی

تفسیر مجمع البیان (طبرسی)

تفسیر تبیان (شیخ طوسی)

تفسیر المیزان (علامه

طباطبایی)، تفسیر نمونه)

آیت الله مکارم شیرازی

دلایل نیازمندی قرآن به تفسیر

۱- بیان اصول و کلیات: مثال

(دستور به اقامه نماز)

۲- به کارگیری سبک خاص در

بیان مطالب

۳- معرفی جهان های فراطبیعی

۴- ژرفای نامحدود قرآن

۵- جهان شمولی و ابدیت، مانند:

«وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ» قلم/ ۵۲،

«تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ

لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا» فرقان/ ۱

۶- فصاحت و بلاغت بی نظیر قرآن

۷- اشاره ها و نشانه ها در قرآن

مثال: «إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ»

توبه / ۳۷، «وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا

الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا» بقره/ ۱۸۹

تفسیر روشمند

شرایط مفسر: مهمترین شرایطی که مفسر
قرآن باید واجد آن باشد بدین قرار است:

۱- آشنایی با زبان و ادبیات

عرب

۲- شناخت اسباب نزول

۳- آگاهی از روایات، سنت

و سیره پیامبر صل الله و اهل

بیت علیهم السلام

۴- شناخت علوم قرآن

۵- پرهیز از پیش داوری

۶- جامع نگری

۷- اطلاع و آگاهی از آثار

پیشینیان

۸- آگاهی از علم منطق

۹- آگاهی از سایر علوم

۱۰- رعایت دوران‌دیشی و

احتیاط معقول

تفسیر به رأی

عمده ترین عوامل تفسیر به رأی:

- ۱- تکیه بر حدس و گمان شخصی در تحلیل معنای آیات
- ۲- گرایش ها و حب و بغض های شخصی، فرقه ای، مذهبی و کلامی
- ۳- علم زدگی و تکیه بر فرضیه های علمی بدون توجه به اصول، شرایط و قواعد تفسیر صحیح آیات قرآن

وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى

پایان فصل سوم

بخش دوم

معارفی از قرآن کریم

اسما و صفات خدا در
یک نگاه

«وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ
الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ
بِهَا» اعراف / ۱۸۰

فصل اول : خدا
در قرآن

در قرآن نیز برای خداوند ، اسما و صفات گوناگونی بر شمرده شده که در اینجا به برخی از آنان اشاره می کنیم

۱- « الله » ذاتی که جامع همه کمالات است و آن کمالات را به طور مطلق دارد.

۲- « واحد » ذاتی که اجزایی ندارد و شبیه و مانندی برای او نیست.

۳- « صمد » آقا و بزرگی که همگان دست حاجت به سوی او دراز می کنند و او از همه بی نیاز است و از سویی مقصود همگان است.

۴- « متکبر » او شایسته بزرگی است و چیزی برتر از او نیست.

۵- « شهید » او شاهد و حاضر در همه جا است.

تفسیر برخی از صفات

الف) خالقیت

واژه «خلق» و مشتقاتش ۲۶۱ بار در قرآن به کار رفته که در پاره ای موارد به توصیف آفرینش و بیان ابعاد آن پرداخته شده و در برخی موارد نیز خالق بودن خدا پایه معارف و اوامر الهی قرار گرفته است. در اینجا به ذکر برخی آیات می پردازیم.

خداوند آفریدگار هستی

«اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ» علق / ۱

«اقرء» صیغه امر از مصدر قرائت و به معنای ضمیمه کردن حروف و کلمات به یکدیگر است. «اسم» آن است که ذات یک چیز به آن شناخته می شود. «رب» به معنای اصلاح گر چیزی، تدبیر کننده و نگهدارنده نعمت بخش است.

پروردگار دو عرصه دارد: تکوینی و تشریعی. برای واژه «خلق» نیز دو معنا آورده اند: یکی ایجاد کردن چیزی بعد از معدوم بودن آن، و دیگری نظم دادن چیزی از ماده ای که پیش تر ایجاد شده است.

آفریدگاری نقطه آغازین معرفت

قرآن بر انحصار « آفرینش » به خداوند متعال اصرار دارد و دیگران را با همه دانایی و توانایی شان قادر به آفرینش حتی کوچکترین و کم ارزش ترین موجود نمی داند:

«إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا
وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ» حج / ۷۳

پردازش ، اندازه گیری ، هدایت

«سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى * الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى * وَالَّذِي قَدَّرَ

فَهَدَى» اعلی / ۱-۳

(ب) ربوبیت

واژه رب و مشتقاتش ۹۸۱ بار در قرآن آمده است. رب در لغت به معنای اصلاح شیء و اقدام به تأمین مصالح آن است.

مربی انسان کیست؟ آیات ۷۶-۷۸ سوره انعام در این آیات داستان حضرت ابراهیم با ستاره پرستان، ماه پرستان، خوشید پرستان آمده و حضرت ابراهیم ع ویژگی های رب را اینگونه بیان می کند: ۱- اثر بخش باشد ۲- اثر بخشی او دائمی باشد ۳- موجودات اثرپذیر در محضرش باشند ۴- تأثیراتش بیشتر و عمیق تر از دیگر مؤثران - در سلسله اسباب و علل باشد.

پروردگار انسان ، همان پروردگار هستی

سوره اعراف آیه ۵۴: «إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى
الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ
رَبُّ الْعَالَمِينَ»

ج) دانش گسترده

عالم محضر خدا است
«أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى» علق / ۱۴
«أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ» ملک / ۱۴

(د) قدرت بی پایان پروردگار

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُرَابٍ
ثُمَّ مِّن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِّنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ
.....» حج / ۵-۶

ملک و پادشاهی نامحدود خداوند: سوره ملک / ۱-۲
غلبه قدرت الهی: «وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ» انعام
۱۸/

وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى

پایان فصل اول